

**KARE E
VAI**

**KARE E
UIRA**

**KARE E TERE PŌNI, ME
KORE RA, E 'ĀTUITUI
RORO UIRA**

'Ea'a ta'au ka rave?

**KARE E
TAE KI TE
KAINGA**

**KA ANOANO'IA
KIA 'AKARUKE**

**KUA PIRITIA
KI TE
KAINGA**

GET READY

.govt.nz

Ka tupu te manamanatā po'itirere ua, i teta'i ua atu taime, e i teta'i ua atu ngā'i. Ka rauka i te au puke'anga-vai, te au 'urī'ia, te au ngārue'anga-'enua, te au tai-'akakī, te au ngarepu'anga-maunga-kā, e teta'i au manatā, i te tāmanamanatā i to tatou ora'anga, i te tākinokino i te kainga, e te 'akatupu i te mamae kino rava atu.

Me tupu ua ake teta'i manamanatā po'itirere, ka 'oro'oro te civil defence, e te au turanga tauturu i te manamanatā tupu po'itirere ua, i te tauturu i te aronga e anoano ma'ata ra i ta ratou tauturu.

Na'au e 'akapāpu kia kite meitaki to'ou kōpu tangata, e te aronga 'inangaro'ia e koe, i te au mea tau kia rave'ia.

Teia ra te nūti meitaki, māmā 'ua rāi i te 'akate'ate'amamao'anga i teia 'ati'anga. Komakoma atu ki to'ou kōpu tangata, i te kimikimi meitaki i ta kotou ka rave.

GET READY

MA'ANI'IA TETA'I PARĀNI KI ROTO I TO'OU KŌPU TANGATA, TO'OU 'AI TAEAKE, ME KORE RA, TE ARONGA I ROTO I TO'OU NGUTU'ARE, NO RUNGA I TA KOTOU KA RAVE, I ROTO I TETA'I TUĀTAU MANAMANATĀ TUPU PO'ITIRERE.

Tāmanako'ia te au 'āpinga ka anoano koe i roto i te au rā tātakitā'i, ma te kimikimi manako, no runga i ta'au ka rave, me kare te reira e rauka. Rave'ia teta'i potonga pēpa, ma te tātā atu i ta kotou i 'akatika, te aronga ka anoano'ia kotou kia 'ārāvei atu, te au mea ka anoano'ia kotou kia rave, kia vai te'ate'amamao.

MA'ANI'IA TETA'I PARĀNI

Our emergency Plan

We will meet at Grandma's House.

Grandma will pick up Lily if we can't

We will check in with Amy Jean 07 264 9621

Our Torch, Radios and first aid kit
are in the hall and the getaway bags
are in the cupboard.

Contacts

Grandma 071 422 196

Amy Jean 07 264 9621

School 226 0977

076 0900

09271

To do list

Put Getaway bags in
the hall cupboard

Fill juices bottles with
water

Put sneakers in work p

Me kāre e rauka ia matou i te 'oki ki te kainga

Ka 'ārāvei kotou ki 'ea, me kāre e rauka ia kotou i te 'arāvei atu ia kotou 'uā'orāi, e kare e rauka i te 'oki ki te kainga? Ka 'akape'ea koe e tae ei ki reira? Na'ai e tiki atu i te tamariki, me kāre e rauka iā koe? Kua kite āine ratou? Tei te 'āpi'i / turanga 'āpi'i punanga āinei to ratou 'akakitekite'anga?

Me kare e rauka ia matou i te 'ārāvei atu teta'i i teta'i

Ko'ai ta'au tangata 'akapāpu? E tau, ei tangata tei va'o ake i te taone, i te mea e, kua motumotu te au niuniu terepōni o te 'oire.

Ko'ai pa'a ka anoano i ta'au taururu?

E au ai taeake, kōpu tangata, me kore ra, tangata tupu, āinei teta'i, te ka anoano i ta'au tauturu, i te tuātau manamanatā tupu po'itirere, me kore ra, no te 'akaruke'anga?

Ko'ai ta matou ka anoano'ia kia 'ārāvei atu? (Tāniuniu ua atu rāi i te numero 111 i roto i teta'i manamanatā tupu po'itirere)

Tāmanako atu i te emergency hotline a to'ou kōnitara 'oire, te puna rapakau'anga / te taote, te 'atu'-enua, te kāmupani insurance, te kāmupani uira, te turanga 'āpi'i punanga / te 'āpi'i, te ngā'i 'anga'anga, e te kōpu tangata.

Me piritia matou ki te kainga

Ka rava āinei ta'au kai, e te vai, no teta'i toru rā, me kore ra, e tere atu (no te katoatoa, pērā katoa te au pēpē, e te au 'ānimara/manu 'akaperepere)? E mōri-pata, rātiō āinei ta'au, e te pātiri no raua? Ka 'akape'ea te first aid / e te au rāvenga rapakau'anga? Kare e anoano pouroa ia ki roto i teta'i ākā pi'a, māri ra, kia rauka iākoe i te tiki i roto i te poiri.

Me kare o'ou uira

Ka 'akape'ea koe i te tunu'anga, i te no'o mā'ana'ana'anga, e te kite'anga i te po? 'Auraka e tutungi i te kārara, i te mea e, ka 'akakā i te a'i. E moni āinei ta'au, i te mea ua ake e, kare te ATMs e 'anga'anga ana? Kua rava āinei ta'au pēnitīni, i te mea ua ake e, kare te au pāmu pēnitīni e 'anga'anga ana?

Me kare o matou vai

Kua rava āinei ta'au vai tei tāporoporo'ia (e toru rīta i te tangata 'okota'i, no teta'i toru rā, me kore ra, e tere atu)? E vai āinei ta'au no ta'au au 'ānimara/manu 'akaperepere? Ea'a ta'au ka tunu, e ka tāmā koe ki te a'a? Ea'a ta'au ka tā'anga'anga ei 'aremeangiti?

Me ka 'akaruke viviki matou

E kete rave viviki āinei ta te katoatoa* ko te anoano a'ea'ia kotou kia 'akaruke? I te kainga, i te ngā'i 'anga'anga, i roto i te mōtoka?

* *Teta'i kete kākau mā'ana'ana, mōri-pata, rātiō, kete first aid, kai-katikati, e te vai, te au vairākau anoano'ia, e te kapi o te au pēpa pu'apinga, e te tūtū 'akairo (ID), ei 'apai iā koe ki to'ou ngā'i ponui'au.*

'Ea'a ta'au ka rave?

Kua piritia ki te kainga

I roto i te ma'ata'anga o te au manamanatā tupu po'itirere, e mea pu'apinga rava atu, i te no'o ki roto i to'ou 'uā'orāi ngutu'are, me te ponuiā'au ra te rave i te reira. Māri ra, ko te 'āite'anga i reira, kare pa'a e uira, e vai, me kore ra, kare e rāvenga tiki kai, e te au mea ka inangaro'ia no teta'i toru rā, me kore ra, ka tere atu. Ka rava āinei ta'au kai e te vai? Ka 'akape'ea to te kōpu tangata e anoano vairākau ra? Kua rava katoa āinei ta'au kai, e te vai no ta'au au 'ānimara/manu 'akaperepere?

'AKATE'ATE'AMAMAO

- 1 Kare e mei roto ua i teta'i kete, ta'au au mea anoano no te manamanatā tupu po'itirere, māri ra, ka 'inangaro'ia pa'a koe kia kimi na roto i te pōiri. 'Akapāpu meitaki e, kua kite te katoatoa i te ngā'i, no te au mōri pata, e te au pātiri.
- 2 Me mate te uira, kainga te kai mei roto i ta'au pi'a 'akaanuanu kai na mua, i muri mai ko ta'au pi'a 'akatoka kai. I reira ka kai ei i te kai mei roto i te kaparāta, me kore ra, i ta'au kete 'apinga no te tuātau manamanatā tupu po'itirere
- 3 Te 'akamātau'anga iākoe ki to'ou au tangata tupu. I roto i teta'i manamanatā tupu po'itirere, ka anoano pa'a ratou i ta'au tauturu, me kore ra, ka anoano pa'a koe i ta ratou tauturu, e ka rauka pa'a ia kotou i te 'anga'anga ta'okota'i.

TĀMANAKO'ANGA PU'APINGA RAVA ATU

'Akarongorongo atu na runga i te rātio te'akaterē'ia ra e teta'i pātiri, me kore ra, e te uira-rā, no te au 'akakitekite'anga 'ōu, no runga i te manamanatā tupu po'itirere. 'Ākara meitaki ia te au kupenga uira, e te 'ātuitui karere 'oire tangata, a to'ou kōnitara 'oire, e/me kore ra, Civil Defence Emergency Management Group. Āru'ia te au 'iku'iku'anga a te defence, e te au turanga tauturu i roto i te tuātau manamanatā tupu po'itirere.

'Ea'a ta'au ka rave?

Kare e tae ki te kainga

I roto i teta'i manamanatā tupu po'itirere, kare pa'a te pere'ō 'oire e 'anga'anga, e ka ārairai'ia pa'a te au mataāra, e te matakeinanga. Me kare e rauka iākoe i te na runga i te ara tei mātau'ia e koe, no te 'oki'anga ki te kainga, ka 'akape'ea koe i reira e tae ei? Ko'ai ta'au ka āru? Ka 'ārāvei korua ki'ea, me kare koe e 'akatika'ia ki runga i to'ou mataāra?

'AKATE'ATE'AMAMAO

- 1 'Akapāpu'ia teta'i ngā'i no te 'ārāvei'anga, me kare koe e tae ki te kainga. Pēnei ake pa'a e, ko teta'i 'āpi'i, te kainga o teta'i taeake, me kore ra, teta'i kōpu tangata.
- 2 Me te 'anga'anga ra koe ki va'o ake i to'ou ngutu'are, kimī'ia to'ou au taeake i te 'anga'anga, te no'o ra ki roto i to'ou 'oire. Ka rauka pa'a ia korua i te teretere ta'okota'i, i roto i teta'i manamanatā tupu po'itirere.
- 3 Vai'oria teta'i kete rave viviki, ki ko i ta'au 'anga'anga, me kore ra, i to'ou mōtoka. Tei roto i teia, te tamaka no te 'ā'aere, te kāka'u ma'ana'ana, teta'i kai katikati, e teta'i mōina vai. E mea pu'apinga katoa teta'i mōri pata, e teta'i rātīō.

TĀMANAKO'ANGA PU'APINGA RAVA ATU

'Ōronga'ia teta'i 'akapapa'anga ingoa e toru, te ka tiki atu i te tamariki, me kare e rauka iākoe, ki ta'au 'āpi'i, me kore ra, turanga 'āpi'i punanga.

'Ea'a ta'au ka rave?

Ka anoano'ia kia 'akaruke

Kare pa'a teta'i au ngutu'are, au mataāra, au matakeinanga, e ponuiā'au ana no te no'o, e ka anoano'ia pa'a koe kia 'akaruke viviki, i roto i teta'i tuātau manamanatā tupu po'itirere. Me ka 'akaruke te katoatoa i to'ou mataāra, ka aere koe i reira ki 'ea? Ea'a ta'au ka 'apai? Ka 'akape'ea te au 'ānimara/manu 'akaperepere? E tangata tupu āinei to'ou te ka anoano pa'a i ta'au taururu?

'AKATE'ATE'AMAMAO

- 1 Vaio'ia kia papa, teta'i kete rave viviki, no te katoatoa i roto i to'ou ngutu'are tangata. Tei roto i teia, te kāka'u mā'ana'ana, teta'i mōina vai, mea katikati, te au tātā'anga pu'apinga, e te tūtū 'akairo (ID) 'Akama'ara i teta'i ua atu vairākau, ka anoano pa'a koe. 'Ākono'ia ta'au kete first aid, mōri-pata, rātiō, e te au pātiri ki teta'i ngā'i te ka rauka iākoe i te rave viviki.
- 2 'Iki'ia ta'au ngā'i ka 'aere (ma te 'akapāpu meitaki e, kua kite te katoatoa i roto i to'ou ngutu'are tangata, ko te tupu āinei, e kare kotou i te ngā'i 'okota'i). Tei ko pa'a to'ou ngā'i 'akaruru'anga i to'ou ai taeake, me kore ra, kōpu tangata, no reira, 'akapāpu meitaki e kua kite ratou i ta'au au parāni.
- 3 Me te no'o ra koe ki roto i te ngā'i te tarotokakā'ia ra e ka tukia e te tai 'akakī, 'akapāpu meitaki e, tei va'o ake to'ou ngā'i 'akaruru'anga i te ngā'i te tarotokakā'ia ra e ka tukia e te tai 'akakī.

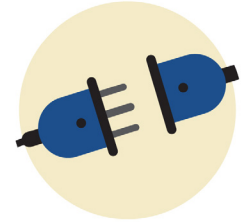
TĀMANAKO'ANGA PU'APINGA RAVA ATU

Me ka 'akaruke koe i te kainga, 'apaina ta'au au 'ānimara/manu 'akaperepere. Me kare e ponuiā'au ana no'ou, kare katoa i reira, e ponuiā'au ana no ratou. 'Akapāpu meitaki e, ka 'akatika'ia ta'au au 'ānimara/manu 'akaperepere ki ko i to'ou ngā'i 'akaruru'anga. Me kore ra, 'apaina te turanga 'ārāvei'anga no te au kainga puakāoa, kainga kiorengiāo, e te au mōtēra, te ka 'akatika i te au 'ānimara/manu 'akaperepere.

'Ea'a ta'au ka rave?

Kare e uira

Ka 'akape'ea koe, me kare e uira, no teta'i au rā? Ka 'akape'ea koe e kite ei, i te tunu'anga, e te tāmā'ana'ana'anga iākoe? Ka tāmanamanatā pa'a te motu'anga uira i te EFTPOS, e te au matīni ATM, no reira, 'akapāpu meitaki e, e moni ta'au i te kainga, me kore ra, ka rava te au mea te ka 'inangaro'ia, no teta'i toru rā, e tere atu.

'AKATE'ATE'AMAMAQ

- 1 Kare ta'au au mea anoano no te manamanatā tupu po'itirere, e mei roto ua i teta'i kete, māri ra, ka 'inangaro'ia pa'a koe kia kimi na roto i te pōiri. 'Akapāpu meitaki e, kua kite te katoatoa i te ngā'i, no te au mōri-pata, e te au pātiri.
- 2 Tikina'ia teta'i rātio te 'akaterē'ia ra e te pātiri, me kore ra, e te uira-rā, kia rauka iākoe i te āru i te nūti 'ōu, e te au 'akamatakite'anga 'ōu. 'Akapāpu e kua kite koe i te au turanga tau no te 'akarongo atu no te au 'akakitekite'anga i roto i te tuātau manamanatā tupu po'itirere.
- 3 'Akaputu'ia te kai kare e anoano'ia kia tunu'ia (ka meitaki te au kai i roto i te punu) me kore ra, teta'i 'apinga no te tunu i ta'au kai (te umu gas no te tunutunu, me kore ra, te umu no te pātū'anga pu'ākapa). 'Auraka e ngaropoina i te kai na te pēpē, e te au 'ānimara/manu 'akaperepere.

- 4 Me mate te uira, kainga te kai mei roto i ta'au pi'a 'akaanuanu kai na mua, i muri mai, mei roto i ta'au pi'a 'akatoka kai. I reira ka kai ei i te kai mei roto i te kaparāta, me kore ra, i ta'au kete 'apinga no te tuātau manamanatā tupu po'itirere

TĀMANAKO'ANGA PU'APINGA RAVA ATU

Komakoma atu ki to'ou au tangata tupu no ta ratou ka rave, me kare e uira. Ka kite pa'a koe e, e umu gas no te tunutunu ta ratou, e ka rava ta'au kai, e te vai, no te tu'a atu (me kore ra, tei iākoe te umu gas no te tunutunu, e ka rava ta ratou kai, e te vai no te tu'a).

'Ea'a ta'au ka rave?

Kare e vai

Tāmanako, me kare e vai no teta'í toru rā, me kore ra, e tere atu. Ka 'akape'ea koe i te pā'anga, i te tunu'anga, i te tāmā'anga? Ea'a i reira ta'au ka inu?

'AKATE'ATE'AMAMAO

- 1 'Auraka e titiri i ta'au au mō'ina vai tei pou, e ta'au au mō'ina vai pupū, tāmā meitaki ia, ma te 'akakī ki te vai. No te au rā tātakitā'í kare ā'au vai, ka anoano koe e toru rīta vai, no te tangata tātakitā'í. 'Auraka e tā'anga'anga i te mō'ina ū. E āka 'anga'anga i te tāmā'anga, e ka makī'ia pa'a koe. 'Auraka e ngaropōina i te vai'o i teta'í vai na te pēpē, e te au 'ānimara/manu 'akaperepere katoa.
- 2 Ka rauka iākoe i te tāporoporo i te vai inu no te 'okota'í mata'iti, me tītō atu koe i te vairākau tāteatea kare e 'aunga ana. Tā'anga'anga'ia teta'í 'āpa tipunu, no te ta'inga'uru rīta vai, e, 'auraka e inu, kia pou roa teta'í 'āpa ora mei te kā'iro'ia'anga. 'Akairo'ia te au mō'ina tātakitā'í, ki te rā i 'akakī'ia ei. Tāporoporo'ia te au mō'ina ki roto i teta'í ngā'ī anuanu, e te pōpoi.

- 3 'Akama'ara i te 'ākono meitaki i te vai tunu kai, e te vai tāmā'anga katoa. Ka rauka iākoe i te tā'anga'anga i te vai i roto i ta'au tāngika vai-vera, māri ra, 'ākono'ia teta'í atu ki roto i te au vairanga una mama'ata.

TĀMANAKO'ANGA PU'APINGA RAVA ATU

Ka rauka katoa iākoe i te 'akakī i te au vairanga āiti kirīmi ki te vai, ma te 'ākono atu ki roto i te pī'a 'akatoka kai. Ka tauturu teia i te 'ākono'anga i te kai kia anuanu, me mate te uira, e ka rauka katoa i te tā'anga'anga'ia ei vai inu.

'Ea'a ta'au ka rave?

Kare e terepōni, me kore ra, e 'ātuitui roro uira

Ka 'akape'ea koe me kino te terepōni, e te 'ātuitui roro uira? Ka 'akape'ea koe i te 'ātui'anga ki teta'i atu, te 'akatanotano'anga no te teta'i tuātau 'ārāvei'anga, me kore ra, te kite'anga i te nūti 'ōu, e te au 'akamatakite'anga no runga i te reva? I roto i te ma'ata'anga o te au manamanatā tupu po'itirere, e mea pu'apinga rava atu, i te no'o ki roto i to'ou 'uā'orāi ngutu'are. Ma'ani'ia to'ou ngutu'are, ei ngā'i 'ārāvei'anga, ma te 'akapapa i teta'i ngā'i kē atu, ko te kore a'ea koe e rauka i te aere ki to'ou ngutu'are.

'AKATE'ATE'AMAMAO

- 1 Komakoma atu ki to'ou kōpu tangata no runga i te 'ārāvei'anga teta'i ki teta'i, e te ngā'i ka 'ārāvei kotou i roto i te tuātau manaanātā tupu po'itirere.
- 2 'Akapāpu meitaki kia kite koe i te au parāni no te manamanatā tupu po'itirere o ta'au 'āpi'i, me kore ra, ta'au turanga 'āpi'i punanga. 'Ōronga'ia atu te ingoa o teta'i tokotoru te ka tiki atu i ta'au tamariki, me kare e rauka iākoe i te tiki.
- 3 Tikina'ia teta'i rātiō te 'akaterē'ia ra, e te uira-rā, kia rauka iākoe i te āru i te nūti 'ōu, e te au 'akamatakite'anga 'ōu. 'Akapāpu e kua kite koe i te au turanga tau no te 'akarongo atu no te au 'akakitekite'anga i roto i te tuātau manamanatā tupu po'itirere.
- 4 'Akono'ia teta'i 'akapapa'anga numero terepōni pu'apinga.

- 5 Kia kite te katoatoa i teta'i turanga 'ārāvei'anga i teta'i tei-va'o-ake-i-te-'oire I teta'i taime, me kino te au niuniu terepōni, ka rauka rāi iākoe i te komakoma atu ki va'o ake i to'ou ngā'i. Umuumu'ia te katoatoa, kia komakoma atu ki to'ou turanga 'ārāvei'anga i teta'i tei-va'o-ake-i-te-'oire, na roto i te karere patapata, me kore ra, na runga i te karere 'ātuitui roro uira, i te tuātau manamanatā tupu po'itirere, me ka rauka iākoe.

TĀMANAKO'ANGA PU'APINGA RAVA ATU

I roto i teta'i manamanatā tupu po'itirere, ka kī viviki te au niuniu terepōni. 'Auraka e tamanamanatā, kia tae te au tāniuniu'anga no te manamanatā tupu po'itirere e, me ka rauka iākoe, ta'anga'anga'ia te karere patapata, me kore ra, te karere 'ātuitui roro uira.

Ma'ani'ia to'ou kainga kia pōnuiā'au atu

Kāre tātou e kite i te tuātau ka manamanatā, māri ra, ka rauka 'ia tātou i te te'ate'amamao no te reira. Ko to'ou kainga teta'i ngā'i pu'apinga rava atu, no te 'akamata i teia. Tei ko i te Natural Hazards Commission Toka Tū Ake, te 'akakitekite'anga pu'apinga, no runga i te au taka'ī'anga tau, no te te'ate'amamao'anga i to'ou kainga, e te pāruru i to'ou kōpu tangata.

TE 'AKAPŌNUIĀ'AU'ANGA ATU I TO'OU KAINGA

- 1 Tāpekapeka'ia/tāmou'ia te au 'apinga teitei, e te teima'a ki runga i te pāruru.
- 2 Neke'ia te au 'apinga teima'a, e ka nga'anga'a, ki raro, me kore ra, ki roto i te au kaparāta 'aka'aka.
- 3 'Akairi'ia te au tūtū, e te au 'i'o ki runga i te au 'ūka tau ('eia'a te naero 'okota'ī).
- 4 'Akapāpu meitaki e, kua kite koe i te pata tāmata'anga i roto i te manamanatā tupu po'itirere, e to te paipa gas, e te paipa vai.

- 5 Te 'irinaki ma'ata ia ra e, ka kino te au pū-aua'ī i roto i teta'ī ngārurue'anga 'enua. 'Ākara'ia te kupenga uira a te Natural Hazards Commission Toka Tū Ake, no teta'ī atu 'akakitekite'anga no runga i te 'akaponuiā'au'anga i te pū-aua'ī.
- 6 Me kua tāpeka'ia te tango o te ta'ua o to'ou ngutu'are ki te au pāruru 'are, 'ākara'ia me te meitaki ra. 'Ākara me kua tāpeka meitaki ia te tango ki te 'are ki runga ake.

No teta'ī atu 'akakitekite'anga no runga i teia au taka'ī'anga, e teta'ī atu, 'ākara'ia te kupenga uira a te Natural Hazards Commission Toka Tū Ake, ki runga i te naturalhazards.govt.nz/be-prepared

**Natural Hazards
Commission**
Toka Tū Ake

Te no'o'anga kite, i te au mea tau kia rave'ia

E mea pu'apinga i te kite, i te au rāvenga tūkētūkē, i te kite, i te au 'akakitekite'anga, i roto i teta'i manamanatā tupu po'itirere.

Te rātiō

Me motu ake te uira, ka rauka i teta'i rātiō te 'akaterē'ia ra e te rā, me kore ra, e te pātiri (me kore ra, ta'au rātiō i roto i te mōtoka) i te 'akakitekite atu i te au nūti 'ōu rava atu.

Te 'Akamatakite'anga Manamanatā Tupu Po'itirere i runga i te Terepōni 'Āpaipai (Emergency Mobile Alert)

Ko te Emergency Mobile Alert, teta'i rāvenga 'āriki'anga i te 'akakitekite'anga no runga i te manamanatā tupu po'itirere i roto i to'ou matakeinanga. Me ka kino to'ou ora'anga, to'ou ora'anga kōpapa, me kore ra to'ou kainga, ka tukuna atu te Emergency Mobile Alerts ki ta'au terepōni 'āpaipai. Kare koe anoano'ia kia tāina i to'ou ingoa, me kore ra, i te kiriti i teta'i app.

Te 'ātuitui roro uira

'Ākara'ia te kupenga uira a to'ou kōnitara 'oire, e te 'ātuitui 'oire karere tangata, no runga i te au 'akakitekite'anga 'ōu rava atu i roto i te matakeinanga. Pērā katoa, te kupenga uira, e te 'ātuitui karere 'oire tangata, a to'ou Civil Defence Emergency Management Group.

Tei runga te au 'akakitekite'anga 'ōu i te www.civildefence.govt.nz e te [@NZCivilDefence](https://twitter.com/NZCivilDefence) Twitter channel.

Kia mātau koe i to'ou au tangata tupu

I roto i te manamanatā po'itirere, ka rauka ia kotou i te tauturu, teta'i i teta'i, i te civil defence, e te au turanga tauturu i te manamanatā tupu po'itirere, e 'oro'oro ra, i te tauturu i te aronga e anoano ma'ata ra i ta ratou tauturu. Tomo ki roto i te 'oire tangata, e te 'akamātau atu iākoe ki to'ou au tangata tupu, i mua ake ka tupu ei teta'i manamanatā tupu po'itirere.

'ĀPI'ĪA KOE NO RUNGA I TE AU MANATĀ

No te kimikimi atu no runga i te au tu manatā te ka 'akatupu i te au manamantā tupu po'itirere i to'ou ngā'i, e te rāvenga tau i te rave,

www.getready.govt.nz

TE AU VAI PUKE

TE AU 'URI'IA

TE AU
NGĀRUERUE
'ENUA

TE TAI 'AKAKĪ

TE MAUNGA KĀ

TE AU
NGA'ORO
'ENUA

TE AU VAI PUKE

E tupu putuputu ana te vai-puke, e ka 'akatupu i teta'i rāvenga kino meitaki. E 'akatupu'ia ana te vai-puke, e te ua ma'ata, me kore ra, e te 'uri'ia, i te ma'ata'anga o te taime. Ka 'akatupu teia i te mamae, e te tumatetenga, ka 'akakino i te kainga, e ka tārepo i to tatou vai, e te 'enua.

Ka kino rava atu te au vai-puke me 'o'onu meitaki te vai, me kore ra, te koko viviki ra, me kore ra, kua 'akakī viviki, me kore ra, kua ki i te tītā, mei te au 'ātavatava rākau, e te au punu-'are.

I TE TUĀTAU VAI PUKE

- 'Auraka rava atu e 'aere, e kau, me kore ra, e 'aka'oro na roto i te vai puke.
- Tātākī'ia te au 'apinga 'oko ma'ata, e te au 'apinga rikarika, kia teitei mei runga i te ta'ua.
- Tākina'ia te au 'ārai māramarama, te au moenga, e te au pūtē-moe, mei runga i te ta'ua.
- 'Akarongo ki te rātio, ma te āru atu i te au 'iku'iku'anga a te au turanga tauturu i roto i te au manamanatā tupu po'itirere.

TETA'I ATU 'AKAKITEKITE'ANGA

No teta'i atu 'akakitekite'anga no runga i te rāvenga tau i te rave, i mua ake, i te tuātau e tupu ra, e i muri ake, i teta'i vai-puke, 'akara'ia te www.getready.govt.nz

TE AU 'URI'IA

Ka tupu te au 'uri'ia mama'ata, e te reva kino rava atu, i teta'i 'ua atu tuātau o te mata'iti, e ka tupu ki roto i te au ngā'i e mānganui. Ka tupu te matangi ririnui, te ua ma'ata, me kore ra, te kiona, te māngūngū, te koraparapa'anga uira, te au puāiōiō, e te tai-ngaru. E tuku ana te MetService i te au 'ākara'anga reva kino rava atu, e te au 'akamatakite'anga, na roto i te au turanga nūti, e na runga i ta ratou kupenga uira, www.metservice.com

I TE TUĀTAU 'URI'IA

- 'Apaina ki roto, me kore ra, tāpeka'ia ki raro, teta'i ua atu 'apinga, ka pue'u, me kore ra, ka maranga i te matangi ririnui.
- Tāpiripiri'ia te au māramarama, e te au ngutupa, tāpiri'ia te au ārai-māramarama, i te pāruru i te mamae, mei roto i te au māramarama nga'anga'ā.
- No'o ki roto, ma te 'apai mai i ta'au au 'ānimara/ manu 'akaperepere ki roto. Me ka anoano'ia koe kia 'akaruke, 'apaina katoa 'ia rātou.
- 'Akarongo ki te rātio, ma te āru atu i te au 'iku'iku'anga a te au turanga tauturu i roto i te au manamanatā tupu po'itirere.

TETA'I ATU 'AKAKITEKITE'ANGA

No teta'i atu 'akakitekite'anga no runga i te rāvenga tau i te rave, i mua ake, i te tuātau e tupu ra, e i muri ake i teta'i 'uri'ia, me kore ra, reva kino rava atu, 'ākara'ia te www.getready.govt.nz

TE AU NGĀRUERUE 'ENUA

Ka tere atu i te 150 ngāruerue'anga 'enua mama'ata, ka kite tāua, i te au mata'iti tātakita'i. Ka tupu teta'i ngāruerue'anga 'enua ma'ata, e te kino, i teta'i 'ua atu taime, e ka āru'ia mai teia e te au aftershocks, te ka tupu no teta'i tuātau roa. E 'akatupu'ia ana te au tumatetenga, e te au mamae kino, i te tuātau ngāruerue-'enua e te au pāroru-'are purupururū, te i'o purupururū, e te au 'apinga tei 'akatupu'ia e te ngāruerue'anga. I roto i teta'i ngāruerue'anga-'enua ma'ata, ka purupururū te toka-'are, e te i'o, mei runga i te au 'are, e ki runga i te au mataāra.

TE TUĀTAU NGĀRUERUE 'ENUA

- Me tei roto koe, 'Akatopa, Tāpoki, ma te Mou – 'auraka e 'oro ki va'o, me kore ra, ko te ū a'ea koe ki te piriki, e te i'o pururū.
- Me tei va'o koe, neke no teta'i nga taka'ī'anga ua, mei ko i te au 'are, te au pu rakau, te au mōri-mataāra, e te au poupouru uira, i reira ka 'Akatopa, Tāpoki, ma te Mou ei.
- 'Akatopa, Tāpoki, ma te Mou kia oti rava te ngāruerue'anga.
- Me roa atu te ngāruerue 'enua i te 'okota'i miniti, me kore ra, e pakari tikāi, e, e ngatā te tū'anga ki runga, neke vivkiki i te ngā'i teitei atu, me kore ra, ki te ngā'i mamao rava atu ki uta, te ka rauka iākoe, ki va'o ake i te au ngā'i o te tai 'akakī.
- E ma'ata te au mamae e tupu ana, i muri ake i te 'akaoti'anga o te ngāruerue'anga, matakite i te i'o nga'anga'ā, e te au 'apinga koi.

TETA'I ATU 'AKAKITEKITE'ANGA

No teta'i atu 'akakitekite'anga no runga i te rāvenga tau i te rave, i mua ake, i te tuātau e tupu ra, e i muri ake, i teta'i ngāruerue'anga 'enua, 'ākara'ia te www.getready.govt.nz

TE TAI 'AKAKĪ

E au nukanuka-ngaru te tai-'akaki tei 'akatupu'ia, e te ngāruerue'anga-'enua ma'ata. Te 'irinaki'ia nei e, ka tukia te pae tai o Aotearoa katoa, i te tai 'akakī. Ka tupu teta'ī ngaru tai-'akaki, kia riro mai ei pāroru vai, te neke viviki ra.

KIA KITE KOE I TE AU 'AKAMATAKITE'ANGA NĀTURA, MA TE RAVE VIVIKI I TE AU MEA TAU

Me te waitata ra koe ki ta'atai, e te kite ra koe i teta'ī ua atu o te au mea e āru mai nei, rave'ia te au rāvenga tau.

- Me te kite ra koe i teta'ī ngāruerue'anga-'enua ririnui, te 'akangatā ra i te tū ki runga, me kore ra, i teta'ī ngāruerue'anga-'enua marū, mei te 'okota'ī miniti, me kore ra, e tere atu te roa,
- Te kite'anga i teta'ī 'akakī'anga po'itirere ua, me kore ra, i te 'akatopa'anga po'itirere ua o te tai,
- Te rongō'anga i te turituri ma'ata, me kore ra, i te turituri taukore mei roto i te tai

Neke viviki ki te teitei waitata, me kore ra, kia mamao ki uta, i te ka rauka iā koe.

I TE TUĀTAU E TUPU RA TETA'Ī TAI 'AKAKĪ

- Neke viviki ki te teitei waitata, me kore ra, kia mamao ki uta, i te ka rauka iā koe. 'Aere na raro, me kore ra, na runga i te pātikara, me ka rauka.
- 'Auraka e 'aere 'ākarakara-'aere. 'Auraka rava atu, e 'aere ki ta'atai, i te 'ākarakara i teta'ī tai-'akaki.
- 'Akarongo ki te rātio, ma te āru atu i te au 'iku'iku'anga a te au turanga tauturu i roto i te au manamanatā tupu po'itirere.
- No'o mamao mei te au ngā'ī te 'irinaki'ia ra e ka kino, kia tae roa atu te 'akakitekite'anga e kua meitaki.

TETA'Ī ATU 'AKAKITEKITE'ANGA

No teta'ī atu 'akakitekite'anga no runga i te rāvenga tau i te rave, i mua ake, i te tuātau e tupu ra, e i muri ake, i teta'ī tai-'akaki, 'ākara'ia te www.getready.govt.nz

TE MAUNGA KĀ

Tei roto i te turanga maunga kā, te ua re'u, te toka pururū, te au reva vera, e te toka no roto i te maunga kā, te au toka ta'e, e te au ta'e'anga vari mama'ata. Ka rauka ā ratou i te tāmamae, e te tāmāte i te tangata, e te tākinokino i te kainga, i teta'i taime, mei te 'ānere'anga o te kiromita i te mamao.

TE TUĀTAU E TUPU RA, TE MAUNGA KĀ

- Tāpiripiri'ia te au ngutupa, e te au māramarama pouroa, ma te no'o ki roto.
- Me tei va'o koe, e te vaitata ra ki teta'i ngarepu'anga, 'akaruru ki roto i teta'i mōtoka, me kore ra, ngutu'are.
- Me tei va'o koe, i roto i teta'i ua-re'u, 'a'aona'ia teta'i matatāpoki, me kore ra, ārai'ia to'ou mata, e te putāngi'u ki teta'i kaka'u.
- 'Auraka e 'aka'oro me tei runga te re'u i te mataāra.
- 'Akarongo ki te rātio, āru atu i te au 'iku'iku'anga a te au turanga tauturu i roto i te au manamanatā tupu po'itirere, ma te no'o ki va'o ake i te au ngā'i tei rā'ui'ia.

TETA'I ATU 'AKAKITEKITE'ANGA

No teta'i atu 'akakitekite'anga no runga i te rāvenga tau i te rave, i mua ake, i te tuātau e tupu ra, e i muri ake, i teta'i ngarepu'anga maunga-kā, 'ākara'ia te

www.getready.govt.nz

TE AU NGA'ORO 'ENUA

Ka tupu te nga'oro-enua, mei teta'i toka ma'atama'ata anake, me kore ra, toka, ki teta'i nga'oro'anga one, e te toka ma'ata, te ka toto'a no teta'i au kiromita.

Na te ua ma'ata, te ngāruerue 'enua, e i teta'i taime, na te tangata, e 'akatupu ana i teia. Ka tupu 'akamatakite'anga-kore ua te nga'oro-'enua.

I TE TUĀTAU O TETA'I NGA'ORO 'ENUA

- 'Akaātea viviki mei te ara o te nga'oro 'enua.
- 'Akamatakite'ia to'ou au tangata tupu, ma te tauturu i teta'i atu, me ka rauka iākoe.
- 'Ārāvei atu i te turanga tauturu o te tuātau manamanatā tupu po'itirere, e to'ou kōnitara 'oire.

TETA'I ATU 'AKAKITEKITE'ANGA

No teta'i atu 'akakitekite'anga no runga i te rāvenga tau i te rave, i mua ake, i te tuātau e tupu ra, e i muri ake, i teta'i nga'oro-'enua, 'ākara'ia te

www.getready.govt.nz

'AKATE'ATE'AMAMA O'IA TO'OU KŌPU TANGATA

'Ārāvei atu, kia mātau koe i to'ou au tangata tupu

Me mātau meitaki koe i to'ou au tangata tupu, ka 'ākono i reira kotou ia kotou 'uā'orāi, i te au tuātau tikāi, te tupu ra, e i muri ake, i teta'i manamanatā tupu po'itirere, mei te 'urī'ia, me kore ra, teta'i ngārue'anga 'enua mā'ata.

- Tu'atu'a'ia to kotou au 'akakitekite'anga no runga i te 'ārāvei'anga, kia rauka ia kotou i te 'ārāvei atu, i teta'i ki teta'i, me tupu a'ea ua ake teta'i manamanatā tupu po'itirere.
- 'Akakite atu i ta'au parāni no te manamanatā tupu po'itirere, ma te ui atu no runga i ta ratou au parāni.
- Kimi'ia e ko'ai te ka tauturu iākoe, e ko'ai katoa ka anoano i ta'au tauturu.

Ma'ani'ia teta'i parāni no te tuātau manamanatā tupu po'itirere, no te 'oire tangata

Ka tauturu teta'i parāni no te tuātau manamanatā tupu po'itirere no te 'oire tangata, i te 'oire tangata kia mārama, i te rāvenga tauturu'anga teta'i i teta'i, i roto i te manamanatā tupu po'itirere.

'Ārāvei atu i to'ou Civil Defence Emergency Management Group, i te ui atu, me e parāni takere teta'i no te manamanatā tupu po'itirere no te 'oire tangata, i roto i to'ou 'oire. Ka rauka ia ratou i te tauturu iākoe, i te 'akapāpu'anga i te au rāvenga mātūtū, te au rāvenga tauturu, te au mea 'ēkōkō'ia, e te au rāvenga i te tauturu i to'ou 'oire tangata, i roto i teta'i manamanatā tupu po'itirere.

Tomo atu ki roto i teta'i Neighbourhood Support Group

Tomo atu ki roto, me kore ra, 'akatu'ia teta'i Neighbourhood Support Group Ka rauka iākoe, e to'ou au tangata tupu, i te tu'atu'a i to kotou au karape, e ta kotou au rāvenga tauturu, i te tauturu ia kotou 'uā'orāi, i roto i teta'i manamanatā tupu po'itirere.

KIMI'IA TE AU MEA KA ANOANO KOTOU

I roto i teta'i mananatā tupu po'itirere, ka piritia pa'a koe ki te kainga, no teta'i toru rā, me kore ra, ka tere atu. Tei iā koe takere pa'a te ma'ata'anga o te au 'apinga ka anoano koe. Kare koe e anoano'ia kia 'akaputu pouroa ki te ngā'i 'okota'i, māri ra, ka anoano'ia pa'a koe i te kimi viviki e/ me kore ra, i roto i te pōiri. Ma'ani ta'okota'īia teta'i parāni ki roto i to'ou kōpu tangata, no te tuātau manamanatā tupu po'itirere.

Te au mea tau kia tāporoporo'ia ki roto i te ngutu'are

- Te vai no teta'i toru rā, me kore ra, e tere atu — 'akapū meitaki kia rava mei te iva rīta vai no te tangata tātakita'i. Ka rava teia no te inu'anga, e te 'ōreirei'anga.
- Te kai kare e kino vave, e kare e anoano kia tunu'ia (māri ua, me e umu patia pu'ākapa, me kore ra, e umu gas tunutunu ta'au) e te kai na te au pēpē, e te au 'ānimara/nmanu 'akaperepere.
- Te pēpa no te 'aremeangiti, e te au pakete una ma'atama'ata, ei 'aremeangiti no te tuātau manamanatā tupu po'itirere.
- Te 'a'aorima, e teta'i matatāpoki P2, me kore ra, N95 te ka ō meitaki.

Te au mea tau kia tāporoporo'ia ki roto i teta'i kete, ko te anoano ā'ea'ia koe, kia 'akaruke viviki

- Te au tōti, e te au pātiri
- Rātio - te mea tāviri, me kore ra, te mea pātiri
- Te vairākau tāmā rima
- Te moni
- Te au pēpa pu'apinga, e te tūtū (ID) i te ākatinamou e ko koe
- Te tāmaka 'ā'aere'anga, te kaka'u mā'ana'ana, te pereue ua, e te pare
- Te first aid kit, e te vairākau no ko i te taote
- Te vai, e te kai katikati ('akama'ara katoa i te au pēpē, e te au 'ānimara/manu 'akaperepere)

TETA'Ī ATU 'AKAKITEKITE'ANGA

Te tuatua'anga ki te tamariki, no runga i te au mea tupu po'itirere

Ka rauka iā koe i te 'akatomo mai i te tamariki ki roto i te parāni'anga no teta'ī manamanatā tupu po'itirere, na roto i te 'ōronga'anga kia ratou, teta'ī au 'anga'anga kia rave. Komakoma meitaki atu kia ratou, 'auraka e tāmatakutaku, no runga i te 'īrinakī'ia ra te ka tupu, i roto i teta'ī manamanatā tupu po'itirere, te mea tau kia rave koe, kia vai ponuiā'au, e ta'au parāni, me kare e rauka iā koe i te 'oki ki te kainga. Te ma'ata atu i to ratou tomo'anga ki roto i te au te'ate'amamao'anga, ko te topa'anga rāi te reira o te turanga mātakutaku, me tupu ake teta'ī manamanatā po'itirere.

Tāporoporo'ia te au mea anoano'ia ki te ngā'i-anga'anga

'Ākapāpu meitaki e, e mea anoano'ia ta'au i te ngā'i 'anga'anga, pērā katoa te tāmaka mātūtū no te 'ā'aere, te pereue ua, teta'ī mōripata, te kai katikati, e te vai. 'Ātui atu ki te aronga e no'o ana ki te pae iā koe, kia 'anga'anga ta'okota'ī kotou, no runga i te 'oki'anga ki te kainga, i te tuātau manamanatā tupu po'itirere.

Te 'ākono'anga i te au pēpē i roto i teta'ī tuātau manamanatā tupu po'itirere

E tarotokakā'ia ana e, ka pou te vai i roto i te kōpapa o te au pēpē, e ka piri'ia e te maki. Ka anoano ratou kia 'ākono meitaki ia i roto i teta'ī manamanatā tupu po'itirere. 'Ākapāpu meitaki, kia rava ta'au i 'akaputu no ta'au pēpē, ki roto i teta'ī kete rave viviki, i te mea ua ake e, ka anoano'ia koe kia 'akaruke viviki i te kainga.

Parāni no ta'au au 'ānimara/ manu 'akaperepere, e teta'ī atu au 'ānimara

Tei iā koe te ora'anga o ta'au au 'ānimara. Ka anoano'ia koe kia tāru atu ia ratou ki roto i ta'au parāni'anga, e te te'ate'amamao'anga, no te manamanatā tupu po'itirere. 'Ākapāpu meitaki, kia rava te kai, te vai, e te au 'apinga no ta'au au 'ānimara, no teta'ī toru rā, me kore ra, e tere atu.

'AKAMA'ARA I TE...

GET READY

www.getready.govt.nz

'Ākara'ia te kupenga uira, no teta'ī atu
'akakitekite'anga no runga i te au ngutu'are
tangata, te au 'āpī'ī, te au ngā'i-'anga'anga, te au
tangata tupu, te teretere'anga, te au 'ānimara/
manu 'akaperepere'ia, e teta'ī atu.

Me kore ra, 'ārāvei atu i to'ou pupu Civil Defence
o te 'oire.

**National Emergency
Management Agency**
Te Rākau Whakamarumarū